МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа» Київ

ЦІНА ВСТУПУ ПРОТИ ЦІНИ БЕЗПЕКИ:

ЧОМУ ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ Є СТРАТЕГІЧНО ВИГІДНИМ ДЛЯ ЄС

Антон Алімов,
Дмитро Бабушко,
Центр «Нова Європа»

Аналітичний документ підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа» Київ

ЦІНА ВСТУПУ ПРОТИ ЦІНИ БЕЗПЕКИ:

ЧОМУ ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ Є СТРАТЕГІЧНО ВИГІДНИМ ДЛЯ ЄС

Дискусійна записка

Антон Алімов,
Дмитро Бабушко,
Центр «Нова Європа»

Жовтень, 2026

Опоненти вступу України в ЄС дедалі гучніше висловлюють застереження та критику щодо повноцінного членства. Висока ціна розширення, послаблення дотацій на сільське господарство країн-членів, втрата фінансування з фондів Європейського Союзу, безпекові ризики, інституційна неготовність ЄС — саме такі аргументи можна почути від скептиків розширення. Натомість переважна більшість досліджень, здійснених провідними європейськими аналітичними центрами, доводить: значна частина страхів щодо членства України є перебільшеною, а ті ризики, що справді існують, піддаються врегулюванню — через перехідні періоди, механізми компенсації та завчасну підготовку самого ЄС. Нерозширення ЄС лише посилить нестабільність на європейському континенті, заохотить Росію до продовження агресивних дій, зумовлюючи збільшення витрат Європейського Союзу. Для ЄС повноцінне членство України може стати стратегічною інвестицією у власну безпеку — дешевшою, ніж збереження України у "сірій зоні".

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР:

- **Витрати ЄС на інтеграцію України є перебільшеними.** Наразі остаточну вартість вступу України складно оцінити в повному обсязі внаслідок збройної агресії Росії. Водночас ціна розширення навряд чи буде настільки великою, як про це кажуть опоненти. ЄС може додатково керувати витратами шляхом перехідних періодів та поступового відкриття доступу до структурних фондів після виконання необхідних реформ.

- **Приєднання України може перекрити низку економічних прогалин ЄС.** Членство України в Європейському Союзі може допомогти вирішенню економічних та демографічних проблем Європи, зокрема сприяти зменшенню дефіциту кваліфікованої робочої сили. Інноваційність в IT-сфері та сильний оборонно-промисловий комплекс, доступ до критичних мінералів є важливими перевагами України в процесі інтеграції.

- **Інтеграція України до Спільної сільськогосподарської політики складна, але не неможлива.** Попри заяви опонентів розширення, членство України навряд чи призведе до занепаду європейського сільського господарства. Вже зараз аграрна промисловість України вдало доповнює виробництво ЄС у низці сфер. Закриваючи потреби Європейського Союзу, членство України посилить продовольчу безпеку об'єднаної Європи та її геополітичну роль на світових продовольчих ринках.

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР:

- **Лише повноправне членство перетворює ситуативну співпрацю на інституційну**. Доступом до українського ринку, оборонної промисловості й бойового досвіду ЄС може користуватися вже сьогодні — але на основі двосторонніх угод, які не дають Україні місця у спільному плануванні, а Європі — механізмів впливу. Членство змінює саме це: воно надовго закріплює Україну на боці Європи, відкриває шлях до включення її армії у спільне планування й структурує допомогу, яку ЄС надаватиме в будь-якому разі. Це спосіб не втратити те, у що Європа вкладалася всі роки війни.

- **Джерелом небезпеки є не рух до членства, а «сіра зона».** Опоненти розширення подають зближення України з ЄС як провокацію Росії, але досвід України, Грузії та Молдови свідчить про зворотне: агресію провокує невизначений статус, а не інтеграція. Бухарестський саміт НАТО 2008 року показав, що обіцянка членства без Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) і без гарантій безпеки не захищає, а дає Москві підстави діяти силою. «Сіра зона» вже коштує ЄС безпосередньо – саботаж, кібератаки та дронові провокації на кордонах, – і ця ціна зростатиме, якщо ЄС не підкріпить визнання російської загрози послідовною політикою стримування та конкретними рішеннями щодо розширення..

- **Вступ України до ЄС — це внесок у відновлення миру у Європі.** Членство України в ЄС варто розглядати не лише як джерело додаткових безпекових зобов'язань, а й як інструмент стримування. Поширення на Україну статті 42.7 Договору про ЄС підвищуватиме потенційну ціну нової російської агресії та зменшуватиме невизначеність щодо місця України в європейській безпековій системі.

- **Безпекові зобов'язання внаслідок розширення не будуть односторонніми.** Україна здатна посилити європейське стримування завдяки масштабним Збройним силам, досвіду тривалої війни високої інтенсивності та актуальному бойовому досвіду. Відтак питання слід ставити не лише про те,

які зобов'язання ЄС отримає щодо України, а й про те, який внесок Україна зробить у безпеку Європи.

- **Українська армія — найбільший оборонний актив, який ЄС може отримати найближчими роками**. Те, що критики подають як загрозу, є унікальним ресурсом: за понад 10 років війни ЗСУ стали найбільшою сухопутною армією Європи після російської й однією з найдосвідченіших у світі. На континенті лишилося тільки дві армії з досвідом масштабної сучасної війни, тому будь-яка система стримування Росії без України буде слабшою. Сьогодні Україна працює на боці Європи фактично, але поза спільним плануванням: чинні формати співпраці не дають їй права ухвалювати рішення. Членство переводить Україну з категорії партнера, з яким домовляються окремо, у категорію учасника спільного планування. Автоматично це не станеться, але без членства такий крок неможливий у принципі.

- **Членство України коштуватиме ЄС дешевше, ніж її перебування за межами ЄС**. За сценаріями дослідників CORISK та NUPI, часткова перемога Росії, коли Україна лишається поза ЄС у стані замороженого конфлікту, коштуватиме Європі протягом чотирьох років 1 205–1 633 млрд євро. Натомість у разі часткової перемоги України та її подальшого вступу до ЄС — 522–838 млрд євро за той самий період. Під частковою перемогою автори цього аналізу розуміють не повне звільнення територій, а спроможність зупинити просування супротивника й встановити мир на прийнятних умовах. Отже, членство України не стане для ЄС фінансовим тягарем на додачу до вже наявної допомоги: пов'язані з ним витрати вже враховано в дешевшому сценарії. Різниця в сотні мільярдів євро — це кошти, які ЄС ризикує втратити не через надмірну підтримку України, а через її недостатність.

- **Витрати на інтеграцію передбачувані, тоді як витрати «сірої зони» — ні**. Сьогодні підтримка тримається на тимчасових інструментах — позиці на 90 млрд євро, Ukraine Assistance Fund, Ukraine Support Instrument, — кожен із яких потребує окремого політичного узгодження. Членство переводить її в бюджетні рамки, де витрати планують на сім років наперед і розподіляють між усіма державами-членами. Водночас переваги такого підходу можуть бути менш очевидними для держав-членів, віддалених від східного флангу ЄС. Для Іспанії чи Португалії розширення може означати скорочення фінансування з європейських фондів, тоді як безпосередні безпекові вигоди залишатимуться менш відчутними. Тому для забезпечення підтримки розширення ЄС має заздалегідь передбачити компенсаційні механізми та перехідні періоди, які дозволять пом'якшити фінансові наслідки для окремих держав-членів.

ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ І ЗВУЖЕННЯ ВІКНА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

ЄС і Україна визнають, що успіх вступного процесу залежить від якості та швидкості впроваджуваних реформ. Проте не менш важливим буде те, чи збережеться політична і суспільна підтримка розширення в самих державах-членах. Допоки Україна зосереджує свої зусилля на виконанні вступних критеріїв, зміни у настроях європейських громадян часто залишаються поза увагою. Водночас посилення євроскептичних сил у країнах-членах загрожує звузити вікно можливостей для України.

Так, у Франції кандидатка від ультраправої партії "Національне об'єднання" лідирує в усіх сценаріях першого туру президентських виборів 2027 року з 31–36% підтримки — проти приблизно 23%, які партія отримала в першому турі 2022-го[1]. У Німеччині «Альтернатива для Німеччини» вперше стала найпопулярнішою політичною силою: 27% у липневих опитуваннях 2026 року проти 20,8% на виборах до Бундестагу 2025-го[2]. Поширення риторики, спрямованої на блокування розширення загалом або вступного процесу України зокрема, можна зустріти в дискусіях всередині Австрії, Болгарії, Польщі тощо.

Ось лише деякі наративи, які ми виокремили із заяв євроскептиків:

1. **Загрози аграрному сектору.** Французькі політики пророкують катастрофу для власного сільського господарства від вступу України — це «смерть французького сільського господарства»[3]. Схожі заяви лунають у багатьох інших країнах ЄС (зокрема у Бельгії, Польщі та деяких землях Німеччини).

2. **Надзвичайні бюджетні видатки.** Членство України обернеться витратами «сотень мільярдів у прірву» для європейських платників

1 Présidentielle 2027 : les candidats du Rassemblement National largement en tête au premier tour. Ipsos bva-CESI École d'ingénieurs pour Le Parisien, 1 червня 2026 р.: https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2027-les-candidats-du-rassemblement-national-largement-en-tete-au-premier-tour

2 YouGov-Sonntagsfrage Juli 2026: AfD verliert, aber bleibt stärkste Kraft. YouGov, 14 липня 2026 р.: https://yougov.com/de-de/artikel/55162-yougov-sonntagsfrage-juli-2026-afd-verliert-aber-bleibt-starkste-kraft-grosses-bedurfnis-nach-reformen-in-der-bevolkerung

3 « L'entrée de l'Ukraine dans l'Union européenne, c'est la mort de l'agriculture française ». CNews, 11 березня 2025 р.: https://www.cnews.fr/france/2025-03-11/lentree-de-lukraine-dans-lunion-europeenne-cest-la-mort-de-lagriculture-francaise

податків, а Європа перетвориться на вічного «платника рахунків» за війну і відбудову[4].

3. **Безпекові ризики.** Вступні переговори з державою у стані війни несуть «значні політичні та безпекові ризики» і є «фатальним сигналом для Росії»[5].

Суспільні настрої в ЄС щодо підтримки розширення також неоднозначні. З одного боку, більшість опитаних виступає за: 52% громадян ЄС підтримують членство України за умови виконання всіх критеріїв. Водночас про переконливо високий показник не можна говорити, адже 41% респондентів проти[6]. Ба більше, в Австрії, Болгарії та Угорщині противники розширення переважають, тоді як в Естонії, Франції, Німеччині та Польщі суспільства розділені майже навпіл[7]. Відтак боротьба за підтримку європейців має велике значення вже зараз, і залишатиметься потрібною, допоки Україна не наблизиться до ухвалення фінального рішення про вступ. Нинішнє гальмування з боку ЄС значною мірою пов'язане з тим, що уряди країн-членів зважають на думку виборців.

Центр «Нова Європа», між тим, вирішив проаналізувати ключові страхи та розвінчати їх з урахуванням аналітичних напрацювань впливових міжнародних та українських аналітичних центрів. Ми усвідомлюємо, що позиція українців у цьому питанні може видатися заангажованою, тому увага сконцентрована на аналітичних висновках експертів із інших країн.

4 Newsblog zum Krieg in der Ukraine. Deutschlandfunk, 17 грудня 2023 р.: https://www.deutschlandfunk.de/newsblog-zum-krieg-in-der-ukraine-276.html

5 Keine EU-Beitrittsverhandlungen mit der Ukraine. AfD-Fraktion im Deutschen Bundestag, 4 червня 2026 р.: https://afdbundestag.de/keine-eu-beitrittsverhandlungen-mit-der-ukraine/

6 Special Eurobarometer 564: Attitudes towards EU Enlargement. European Commission, 2 вересня 2025 р.: https://enlargement.ec.europa.eu/news/special-eurobarometer-and-perception-surveys-2025-09-02_en

7 Home Alone: Europeans are ready to defend themselves. European Council on Foreign Relations, червень 2026 р.: https://ecfr.eu/publication/home-alone-europeans-are-ready-to-defend-themselves/

ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

1.1 ВИТРАТИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ: ЯК ВСТУП УКРАЇНИ ВПЛИНЕ НА БЮДЖЕТ ЄС

Втрата фінансової підтримки та негативні економічні наслідки — ключові аргументи, якими послуговуються опоненти розширення. Сара Вагенкнехт, лідерка німецької лівої партії «Союз Сари Вагенкнехт», назвала можливий вступ України до ЄС «могилою для мільярдів» і заявила, що фінансування України стане для Євросоюзу «бездонною бочкою»[8]. Марін Ле Пен, голова французької партії «Національне об'єднання», яка лідирує в опитуваннях на виборах, також вказувала на те, що вступ України коштуватиме Франції мільярди євро[9]. Обидві заяви поєднує спільна ідея: Україна буде занадто дорогим тягарем.

Проте **з економічного погляду процес інтеграції України не стане чимось принципово новим**. Європейський Союз вже стикався зі схожими викликами під час попередніх розширень. За рівнем розвитку українська економіка подібна до попередніх найбідніших країн-кандидатів 2004 року (Латвія та Румунія), а за кількістю населення зіставна з тогочасною Польщею[10]. Це вказує на те, що ЄС має відповідний досвід й інструменти, якими може скористатися для зменшення можливих ризиків, — зокрема через встановлення перехідних періодів.

ЄС має відповідний досвід й інструменти, якими може скористатися для зменшення можливих ризиків, — зокрема через встановлення перехідних періодів.

8 Ms Wagenknecht, a Member of the Bundestag (formerly of The Left), is calling for a German veto against the European Union's accession talks with Ukraine. Deutschland and Funk (німецькою), 17 грудня 2025 р.: https://www.deutschlandfunk.de/newsblog-zum-krieg-in-der-ukraine-276.html

9 French far-right politician Le Pen: Promising Ukraine NATO and EU membership is a big lie and risk for peace. Українська правда, 3 березня 2025 р:.https://www.pravda.com.ua/eng/news/2025/03/03/7501117/

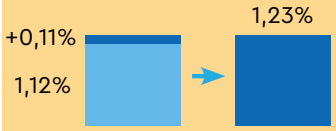
10 Richard Grieveson, Branimir Jovanović, Miriam Kosmehl, Michael Landesmann, Olga Pindyuk, Alireza Sabouniha, Marina Tverdostup and Stefani Weiss. Outlier or not? The Ukrainian economy's preparedness for EU accession. Bertelsmann Stiftung, Vienna Institute for International Economic Studies, листопад 2023 р.: https://wiiw.ac.at/p-6704.html

БЮДЖЕТ ЄС ТА ЗАГАЛЬНІ ВИТРАТИ

МІФ:

«Бездонна бочка» та «могила для мільярдів»

ФАКТИ У ЦИФРАХ:

+0,11% ВВП: Зміна загального бюджету ЄС при одночасному вступі 9 країн-кандидатів (з **1,12%** до **1,23%** ВВП).

26 млрд євро/рік: Чиста вартість розширення для нинішніх членів (всього **0,17%** ВВП ЄС).

265 перехідних домовленостей: Досвід розширення 2004 року (доказ наявності готових інструментів адаптації).

Під час розширення 2004 року ЄС формував чітку рамку перехідних періодів для нових країн, підготувавши 265 перехідних домовленостей[11], зокрема для доступу до економічних фондів. **Такий механізм можна застосувати і до України під час переговорів, аби заспокоїти суспільства країн-членів щодо негативного впливу України на європейську економіку.**

Вочевидь, розширення ЄС не буде безболісним в економічному плані, але його ціна може виявитися помірною. За розрахунками брюссельського аналітичного центру Bruegel, одночасний вступ дев'яти країн-кандидатів — України, Молдови, Грузії та шести держав Західних Балкан — збільшив би бюджет ЄС лише з 1,12% до 1,23% ВВП. Чиста вартість їхнього вступу для нинішніх членів (тобто зміна розподілу коштів для нових членів за вирахуванням їхніх внесків) склала б близько 26 млрд євро на рік, або 0,17% ВВП ЄС — показник, який залишається в межах наявних бюджетних можливостей ЄС і не потребує перегляду його фінансової архітектури[12].

Так само помірним буде й навантаження на фонди згуртованості. За рівнем ВВП українська економіка (214 млрд доларів) перебуває на рівні зі Словаччиною (154 млрд доларів)[13]. Можна припустити, що Україна

11 Marie Beyrich. EU Enlargement and Best Practices: Lessons from the Past for the Future? The Central European Association for Comparative Law, 27 лютого 2026 р.: https://www.ceaclaw.org/post/eu-enlargement-and-best-practices-lessons-from-the-past-for-the-future#viewer-pzbeg808

12 Zsolt Darvas, Juan Mejino-López. What enlargement could imply for the European Union's budget. Bruegel, 12 грудня 2024 р.: https://www.bruegel.org/analysis/what-enlargement-could-imply-european-unions-budget

13 World Bank. Ukraine-Slovak comparison, 2025: https://data.worldbank.org/?locations=UA-SK

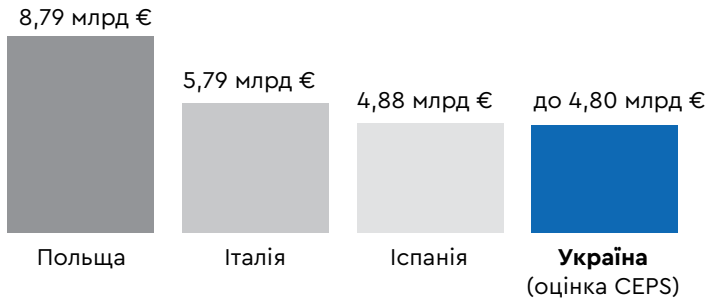
навряд чи отримуватиме принципово більший обсяг коштів, аніж інші країни-члени. Так, за оцінкою Centre for European Policy Studies (CEPS), виплати Україні з цих фондів не перевищать 4,8 млрд євро на рік — менше, ніж отримують Італія (5,79 млрд євро) чи Іспанія (4,88 млрд євро), і приблизно вдвічі менше за польські виплати (8,79 млрд євро). Іншими словами, Україна не стане ні найбільшим отримувачем коштів ЄС, ні винятковим випадком: її місце буде в тому ж діапазоні, що й у нинішніх держав-членів[14].

Україна не стане ні найбільшим отримувачем коштів ЄС, ні винятковим випадком: її місце буде в тому ж діапазоні, що й у нинішніх держав-членів.

Можливою пересторогою для країн-членів залишається необхідність додаткового перерозподілу коштів у зв'язку з приєднанням нових членів. Пом'якшити цей ефект можна, заздалегідь передбачивши пов'язані з розширенням видатки у новій Багаторічній фінансовій рамці 2028–2034 рр. (*Multiannual Financial Framework*). Це дозволить уникнути необхідності шукати додаткові ресурси після вступу нових держав.

ФОНДИ ЗГУРТОВАНОСТІ (COHESION POLICY)

МАКСИМАЛЬНІ ВИПЛАТИ З ФОНДІВ ЗГУРТОВАНОСТІ НА РІК:

Жодна з країн-отримувачів (net recipients) не перетвориться на донора (net contributor) внаслідок вступу України.

14 From myths to reality: Mitigating the impact of enlargement on the EU's common budget, the CAP and cohesion policy, Centre for European Policy Studies, 8 червня 2026 р.: https://www.ceps.eu/ceps-publications/from-myths-to-reality-mitigating-the-impact-of-enlargement-on-the-eus-common-budget-the-cap-and-cohesion-policy/

Розширення справді змінить розподіл фінансування між країнами-членами: через зниження середнього по ЄС показника ВВП на душу населення частину регіонів перекласифікують, і окремі держави отримуватимуть менше, ніж отримували б без розширення — Іспанія та Італія приблизно на 9 млрд євро кожна, Португалія на 4 млрд євро, Угорщина та Румунія на 2 млрд євро за семирічний бюджетний період. Це відчутні суми, але вони не змінюють загальної картини: більшість цих країн уже пережили схожі або більші скорочення при переході до нинішньої бюджетної рамки[15]. Це також спростовує і один з головних страхів опонентів розширення: нібито вступ України внесе дисбаланс у бюджет ЄС та перетворить низку країн з отримувачів коштів (*net recipients*) на надавачів коштів (*net contributors*). **Дослідження європейських аналітичних центрів спростовують цю думку: жодна з держав *net recipients* не стане *net contributor* внаслідок вступу України**[16]. Попри це, для ЄС важливо вже зараз готувати інституційні механізми, які послаблять можливі негативні наслідки від появи нових членів. Якщо витрати на вступ України будуть вважатися і надалі занадто високими, можна тимчасово запровадити перехідні періоди до фондів ЄС, аби зменшити напругу та фінансові наслідки розширення.

Жодна з держав net recipients не стане net contributor внаслідок вступу України.

Крім того, **у середньостроковій та довгостроковій перспективі вплив від втрати коштів можна компенсувати вигодами від розширення, які опоненти часто залишають поза риторикою**. Розширення торгівлі, залучення до нових ринків та у відбудову сприятимуть економічному зростанню всередині ЄС. Аналітики з Bruegel окремо підкреслюють, що втрати від фондів можливо перекрити за допомогою зростання торгівлі, збільшення інвестицій та податкових надходжень у бюджет. Для країн Центральної та Східної Європи вигода найвідчутніша, так само як від вступу Польщі найбільше виграла Німеччина: у звіті Польського економічного інституту «Win-win для України та Центральної Європи» вказано, що **за різних сценаріїв інтеграція стимулює економічне зростання ВВП як в Україні (на 26%), так і в країнах Центральної та**

15 Zsolt Darvas, Juan Mejino-López. What enlargement could imply for the European Union's budget. Bruegel, 12 грудня 2024 р.: https://www.bruegel.org/analysis/what-enlargement-could-imply-european-unions-budget

16 Johannes Lindner, Thu Nguyen, Romy Hansum. What does it cost? Financial implications of the next enlargement. Jacques Delors Centre. 14 грудня 2023 р.: https://www.delorscentre.eu/en/publications/financial-implications-of-the-next-enlargement

Східної Європи (0,13%-0,17%) завдяки ширшій торгівлі та глибшим економічним зв'язкам[17].

Розширення Єдиного ринку на приблизно 40 мільйонів осіб означатиме збільшення населення ЄС на 10%[18]**, що збільшить рух товарів, капіталу та людей всередині.** Враховуючи наявну фактичну інтеграцію української робітничої сили до Спільного ринку ЄС та запровадження Директиви про тимчасовий захист у 2022 році, формалізація цих відносин дозволить зробити їх постійними та прогнозованими. Інтеграція України також сприятиме поверненню біженців. Це допомагатиме зменшенню напруги в країнах-членах щодо питань міграції. **В поєднанні з промисловими можливостями, зокрема в обороні, інноваціях в IT-сфері та енергетичній стійкості, Україна стає важливим доповненням до економічної сили та енергетичної безпеки об'єднаної Європи.**

Нарешті, інтеграція робить витрати не лише помірними, а й передбачуваними. **Прозорі механізми фінансування вступу й відбудови роблять пов'язані з ними суми більш контрольованими, а сам процес інтеграції залишається головним стимулом до реформ.**

17 Pawlak, K., Sojka, A., Strzelecki, J. Win-win for Ukraine and Central Europe: The Economic Implications of Ukraine's Accession to the EU, Polish Economic Institute, Warsaw, 2025 p.: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2025/07/PEI_Report_Ukraine-and-EU.pdf

18 Марія Репко. "Новий європейський кордон: чому Україна зараз важлива?". Центр Економічної Стратегії, 7 квітня 2025 р.: https://ces.org.ua/eu-ukraine/

Прозорі механізми фінансування вступу й відбудови роблять пов'язані з ними суми більш контрольованими, а сам процес інтеграції залишається головним стимулом до реформ.

Натомість поза ЄС витрати на підтримку України не зникають — вони лише стають менш передбачуваними і зростають через нестабільність на східному кордоні. В сукупності інтеграція України є вигідною як з погляду структурування допомоги, так і з погляду захисту власних інвестицій.

Тому **питання для ЄС лежать у двох площинах — за що готовий платити ЄС: за кероване розширення чи за некеровану нестабільність. Інше питання полягає у тому, якій Україні краще допомагати: тій, що залишається поза механізмами впливу, чи тій, що залучена в процес і підпорядковується спільним правилам.** Ці питання стають важливими з огляду на необхідність змін для того, аби посилити ефективність ухвалення рішень та інституційну спроможність всередині самого ЄС.

За що готовий платити ЄС: за кероване розширення чи за некеровану нестабільність. Інше питання полягає у тому, якій Україні краще допомагати: тій, що залишається поза механізмами впливу, чи тій, що залучена в процес і підпорядковується спільним правилам.

1.2 СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК НАЙБІЛЬШ СКЛАДНИЙ ВИМІР ІНТЕГРАЦІЇ

Сільське господарство є найбільш складною сферою інтеграції для України, де страхи опонентів звучать найчастіше у європейських столицях. Представники фермерської спільноти висловлюють занепокоєння аграрними можливостями України та наслідками для Спільної сільськогосподарської політики (*Common Agricultural Policy, CAP)*, заявляючи про «знищення сімейного фермерства в Європі»[19].

19 «Ukraine's entry into the European Union means the death of French agriculture,» warned Marine Le Pen during her visit to Flamanville. CNews (французькою), 11 березня 2025 р.: https://www.cnews.fr/france/2025-03-11/lentree-de-lukraine-dans-lunion-europeenne-cest-la-mort-de-lagriculture-francaise

Оскільки фермери добре організовані та мають значний політичний вплив у багатьох країнах[20], політики дослухаються до їхніх застережень. Частина цих побоювань має підстави: Україна — великий і конкурентоспроможний виробник, і швидке відкриття ринку справді створило б ціновий тиск в окремих сегментах. Проте далеко не всі страхи є виправданими в контексті України.

Перш за все, **Україну навряд чи можна зараз назвати прямою загрозою для європейських фермерів**. Попри позитивні оцінки спроможностей українського сільського господарства, значну частину території неможливо використовувати для сільського господарства — за даними аналітичного проєкту DeepState 19,25% територій перебувають під окупацією[21], а потенційно 20% територій забруднені мінами, за підрахунками Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС)[22]. Це означає, що **Україні знадобиться багато часу і зусиль для розмінування та відновлення територій, аби вийти на повноцінні можливості сільського господарства.**

ЧОМУ «ЗАХОПЛЕННЯ» РИНКУ НЕ СТАНЕТЬСЯ?

ФАКТОР ВІЙНИ ТА ЗЕМЛІ:

19,25%
території України під окупацією (DeepState).

~20%
потенційно заміновано (ДСНС).

20 Miriam Kosmehl, Simon Schlegel, Susan Stewart. Charting Ukraine's EU Path: Engaging with Member States. Bertelsmann Stiftung, 13 січня 2026 р.: https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/charting-ukraines-eu-path-engaging-with-member-states

21 DeepState: За 2025 рік РФ окупувала понад 4000 км² української території. Українська правда, 1 січня 2026 р.: https://www.pravda.com.ua/news/2026/01/01/8014292/

22 Від початку повномасштабної війни в Україні розмінували майже 200 тисяч гектарів — ДСНС. Суспільне, 3 квітня 2026 р.: https://suspilne.media/1280186-vid-pocatku-povnomasstabnoi-vijni-v-ukraini-rozminuvali-majze-200-tis-ga-dsns/

Крім того, **виплати CAP прив'язані здебільшого до площі оброблюваних земель, а українське сільське господарство влаштоване так, що найбільшу вигоду від цієї моделі отримали б великі агрохолдинги — але саме вони, ймовірно, під виплати й не підпадуть**.

Виплати CAP прив'язані здебільшого до площі оброблюваних земель, а українське сільське господарство влаштоване так, що найбільшу вигоду від цієї моделі отримали б великі агрохолдинги — але саме вони, ймовірно, під виплати й не підпадуть.

За даними Центру економічної стратегії, на підприємства площею до 100 га в Україні припадає лише 58,9% сільськогосподарських угідь, тоді як у ЄС — 96,2%[23]. **За умови, що правила CAP не зміняться, лише 20% сільськогосподарських земель України матимуть можливість отримувати субсидії**, за оцінкою аналітиків з Transatlantic Dialogue Center[24]. Тобто структура Спільної сільськогосподарської політики, зорієнтована на менші господарства, для великих українських виробників виявляється або невигідною, або недоступною, і масштабного перетікання субсидій до них не станеться. **До того ж аграрне зростання України, за оцінкою SWOT-аналізу Німецько-українського аграрного діалогу, спиралося на конкурентоспроможність, а не на субсидії: державна підтримка виробників у 2013–2021 роках у середньому не перевищувала 1,5% їхніх надходжень, а в окремі роки була від'ємною**[25].

Для зменшення впливу України на сільське господарство ЄС найімовірніше застосує перехідні періоди та механізми поступового доступу. Ключовою умовою для повного доступу до CAP є виконання усіх вимог ЄС щодо продовольчих стандартів, що вимагає часу й підтримки інституцій Європейського Союзу. Сюди входить наближення українського законодавства до європейського щодо застосування пестицидів, фітосанітарних та ветеринарних умов тощо. Поетапне відкриття доступу

23 Яна Охріменко. Як інтегрувати українське сільське господарство до внутрішнього ринку та Спільної аграрної політики ЄС? Центр економічної стратегії, 25 червня 2024 р.: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/yak_integruvati_ukra%D1%97nske_silske_gospodarstvo_do_vnutrshinogo.pdf

24 Marianna Fakhurdinova, Viktoriia Valinkevych, Yehor Tkachuk, Stepan Rusyn, Diana Maslianchuk, Bohdan Veselovskyi, Kateryna Khimich, Sofiia Demchuk, Yana Balanchuk. The EU's Next Chapter: Economic, Political and Security Gains from Ukraine's Accession. Transatlantic Dialogue Center, 19 червня 2026 р.: https://tdcenter.org/2026/06/19/economic-security-gains-ukraine-eu-accession/

25 Stephan von Cramon-Taubadel. Analytical Report on the Agricultural Sector of Ukraine, the EU, and a Post-Enlargement EU: A SWOT-Based Assessment. German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue, грудень 2025 р.: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht_ENG.pdf

до виплат в обмін на реформи розтягує адаптацію в часі: воно дає українським фермерам змогу засвоїти правила й підлаштуватися під нові вимоги, а європейським — уникнути різкого цінового удару. Rabobank прямо прогнозує, що для України запровадять саме такі перехідні механізми, зокрема поетапний доступ до прямих виплат[26]. Можливим шляхом є також і впровадження нового підходу, запропонованого старшим аналітиком Центру «Нова Європа» Лео Літрою[27], де право голосу щодо змін до правил САР та впливу на стелю виплат буде відкриватися лише після щорічної верифікації реформ шляхом оцінки Європейської комісії, за умови пришвидшення політичного вступу України.

Вагомий контраргумент дає й порівняння двох варіантів. Українське сільське господарство поза ЄС нікуди не зникає — воно однаково впливатиме на світові ціни та ціни всередині ЄС, а отже, й на доходи європейських фермерів; до того ж поза ЄС Україна зберігає нижчі виробничі стандарти, що даватиме конкурентну перевагу. Тому, як йдеться у SWOT-аналізі, **українське сільське господарство в межах ЄС і підпорядковане його правилам загрожує європейським фермерам менше, ніж поза ним**.

Українське сільське господарство в межах ЄС і підпорядковане його правилам загрожує європейським фермерам менше, ніж поза ним.

Нинішнє обговорення навколо аграрного сектору часто спотворене залякуваннями, зокрема тезами про «затоплення» ринку дешевою продукцією. Проте такі заяви не мають емпіричного підтвердження.

Наскільки цей страх перебільшений, показує приклад, який навів Лео Літра під час онлайн-дискусії «Готуючись до «українського сантехніка» в ЄС»[28], що був покликаний обговорити ключові побоювання в країнах-членах щодо вступу України до ЄС: **попри поширене уявлення, що Україна заполонить європейський ринок своєю агропродукцією, вона експортує приблизно вдвічі менше за Бельгію — державу, зіставну**

26 Barend Bergkamp, Maartije Wijffelaars. What if Ukraine joins the EU?. Rabobank, 18 червня 2026 р.: https://www.rabobank.com/knowledge/q011531237-what-if-ukraine-joins-the-eu-an-exploration-of-the-impact-on-european-food-and-agriculture

27 Леонід Літра. Спершу політичний вступ: новий пакт для приєднання України до ЄС. Центр "Нова Європа", 23 квітня 2026 р.: https://neweurope.org.ua/analytics/spershu-politychnyj-vstup-novyj-pakt-dlya-pryyednannya-ukrayiny-do-yes/

28 Готуючись до "українського сантехніка" в ЄС. Центр "Нова Європа", 15 липня 2026 р.: https://neweurope.org.ua/vstup-ukrayiny-do-yes-yak-rozviyaty-poboyuvannya-ta-zmitsnyty-suspilnu-pidtrymku-v-yevropi/

за площею з Одеською областю[29]. За його оцінкою, **страх перед українською аграрною експансією не підтверджується фактами, а сама дискусія значною мірою тримається на хибних уявленнях, перенесених із попередніх хвиль розширення**.

Страх перед українською аграрною експансією не підтверджується фактами, а сама дискусія значною мірою тримається на хибних уявленнях, перенесених із попередніх хвиль розширення.

Показовим є і приклад Польщі, де ціни на зерно несуттєво зменшилися з появою українського зерна після скасування з боку ЄС мит та квот на українську агропродукцію у 2022 році (застосування *Autonomous Trade Measures*)[30].

Водночас вступ України несе для європейського сільського господарства й прямі вигоди. Попри диспропорцію у виробництві й втрати від війни, Україна лишається одним зі світових лідерів у вирощуванні критичних культур — сої, соняшнику, зернових. Присутність такого виробника всередині ЄС посилює продовольчу безпеку Європи: як зазначає Rabobank, **українська аграрна галузь здатна зменшити залежність ЄС від імпорту низки рослинних продуктів та покривати значну частину продовольчих потреб ЄС**, зокрема у соняшниковій олії, кукурудзі, крупах тощо[31]. Для Європейського Союзу це може сприяти продовольчій безпеці що є пріоритетом для лідерів ЄС[32].

Українська аграрна галузь здатна зменшити залежність ЄС від імпорту низки рослинних продуктів та покривати значну частину продовольчих потреб ЄС.

29 Вступ України до ЄС: як розвіяти побоювання та зміцнити суспільну підтримку в Європі. Центр «Нова Європа», 15 липня 2026 р.: https://neweurope.org.ua/vstup-ukrayiny-do-yes-yak-rozviyaty-poboyuvannya-ta-zmitsnyty-suspilnu-pidtrymku-v-yevropi/

30 Stephan von Cramon-Taubadel. Analytical Report on the Agricultural Sector of Ukraine, the EU, and a Post-Enlargement EU: A SWOT-Based Assessment. German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue, грудень 2025 р.: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht_ENG.pdf

31 Barend Bergkamp, Maartije Wijffelaars. What if Ukraine joins the EU?. Rabobank, 18 червня 2026 р.: https://www.rabobank.com/knowledge/q011531237-what-if-ukraine-joins-the-eu-an-exploration-of-the-impact-on-european-food-and-agriculture

32 Speech by President von der Leyen at the Annual Conference of the Forum for the Future of Agriculture. European Commission, 16 березня 2024 р.: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/speech_24_1726

Крім того, внаслідок війни українське сільське господарство вже переорієнтувалося на європейські потреби у низці сфер сільського господарства. Витіснення України з ринків Африки та Азії Росією зумовило збільшення експорту до ЄС з 30% у 2021 р. до 47,5% у 2025 р. (до повернення тарифних квот у 2024 р. частка експорту становила 52%)[33]. Тож у короткостроковій перспективі не маючи змоги швидко переорієнтуватися на інші ринки, Європейський Союз залишиться головним експортним ринком для українського сільського господарства. Натомість **після завершення війни й за відновлення можливостей для морської торгівлі, український експорт до третіх країн може посилити вагу ЄС на світових аграрних ринках.**

Україна також потребуватиме консультування щодо нових стандартів під час та після вступу в ЄС. Це відкриває європейським компаніям великий ринок для їхньої експертизи. Вступ нового гравця також сприяє обговоренню необхідної реформи САР та впровадження нових стандартів, аби посилити європейське сільське господарство, зробити його стійкішим та надати йому імпульс до впровадження інновацій.

Отже, попри реальну складність, інтеграція аграрного сектору не є тією катастрофою, якою її змальовують опоненти розширення. Вона потребує виконання стандартів, перехідних періодів і послідовного діалогу з європейськими фермерами, що призведе до спільної вигоди. Водночас для оцінки наслідків аграрної інтеграції необхідний детальніший аналіз потенційних вигод і втрат між державами-членами ЄС, а також визначення секторів сільського господарства, які можуть зазнати найбільшого негативного впливу.

33 Інфографічний довідник "Агробізнес України 2024/2025". Latifundist.com, 2026 р.: https://agribusinessinukraine.com/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2025/?utm_source=latifundist&utm_medium=banner

УКРАЇНА ЯК БЕЗПЕКОВИЙ АКТИВ ЄС

2.1 ЦІНА «СІРОЇ ЗОНИ»: НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ВИТРАТА ЄС

Опоненти розширення часто подають зближення України з ЄС як чинник, що провокує Росію й підвищує ризики для самого Європейського Союзу. Новітня історія свідчить про зворотне: **джерелом небезпеки є не рух до членства, а невизначений статус, у якому держава залишається без чіткої відповіді щодо вступу. Саме він робить її мішенню — і зрештою переносить нестабільність на кордони ЄС.**

Джерелом небезпеки є не рух до членства, а невизначений статус, у якому держава залишається без чіткої відповіді щодо вступу.

Грузія у 2008-му та Україна у 2014 і 2022 роках зазнали відкритої збройної агресії. Молдова живе під постійним гібридним тиском: російський контингент і склади боєприпасів у Придністров'ї, енергетичний шантаж. **Держава, яку Захід залишив у «сірій зоні», стає відкритою для тиску Росії незалежно від власних намірів і від того, чи прагне вона нейтралітету.**

Причину цього пояснюють аналітики *RAND*: у своїй доповіді від липня 2025 року вони зазначають, що саме проєвропейська орієнтація Молдови, Грузії та Вірменії за відсутності реальної перспективи вступу підвищує їхню вразливість до російського тиску, підривної діяльності та навіть воєнної агресії[34]. Показовим прикладом став Бухарестський саміт НАТО 2008 року: Україні та Грузії пообіцяли майбутнє членство, але Плану дій щодо членства не надали — зокрема через побоювання спровокувати Росію. Ця логіка себе не виправдала: напіввідповідь їх не вберегла, а радше створила для Москви можливість вдатися до силових дій, поки Україна та Грузія залишалися без гарантій колективної оборони. Через чотири місяці Росія напала на Грузію, а згодом застосувала силу і проти України. Отже, сигналом, який Москва читає як дозвіл на агресію, є саме невизначеність щодо вступу.

[34] Countering Russian Influence: Support for Armenia, Georgia, and Moldova in the 'Waiting Room of the West'. RAND Corporation, липень 2025 р.: https://www.rand.org/pubs/commentary/2025/07/countering-russian-influence-support-for-armenia-georgia.html

Нічого не змінилося й досі. **Мюнхенська безпекова конференція у доповіді 2024 року зафіксувала, що скорочення «сірої зони» у Східній Європі залежить безпосередньо від рішень самих ЄС і НАТО, а єдиний шлях до цього — реальна підтримка руху цих країн до членства**[35]. Доти, поки Україна залишається зовні, вона є не частиною безпекової архітектури ЄС, а зовнішнім чинником для неї. Невизначеність має і внутрішні наслідки: без чіткої перспективи членства слабшає головний стимул до реформ — судової, антикорупційної та інших, — адже для України саме процес інтеграції є основним важелем цих перетворень.

Ціна «сірої зони» давно виходить за межі України і лягає безпосередньо на ЄС. **Російські операції на європейській території — саботаж підводної інфраструктури, підпали логістичних об'єктів, кібератаки на енергетику, дронові провокації на польському кордоні у 2025 році — це вже прямі витрати внаслідок зволікання та помилкових сподівань, що Росія зупиниться на Україні**[36]. Бажання частини держав-членів ЄС зберегти статус-кво, щоб не загострювати відносини з Росією через прийняття нових членів, виглядає помилкою, за яку ЄС уже платить нестабільністю на східних кордонах. Тому **керована і передбачувана інтеграція України виглядає кращим варіантом, ніж подальша невизначеність, ціна якої лише зростатиме.**

Керована і передбачувана інтеграція України виглядає кращим варіантом, ніж подальша невизначеність, ціна якої лише зростатиме.

2.2 СТАТТЯ 42.7 ЯК МЕХАНІЗМ СТРИМУВАННЯ

Частина побоювань зводиться до того, що разом з Україною ЄС візьме на себе воєнні зобов'язання, спроможність виконати які залишається предметом дискусії. **Не секрет, що Україна розглядає членство в ЄС як одну з гарантій своєї безпеки, що передбачено статтею 42.7 Договору про Європейський Союз** — про зобов'язання держав-членів щодо

35 Munich Security Report 2024, Chapter 2: Eastern Europe — Shades of Gray Zone. Munich Security Conference, лютий 2024 р.: https://securityconference.org/en/publications/munich-security-report-2024/eastern-europe/

36 The Hybrid Threat Imperative: Deterring Russia Before it is Too Late. CEPA, грудень 2025 р.: https://cepa.org/comprehensive-reports/the-hybrid-threat-imperative-deterring-russia-before-it-is-too-late/

взаємної допомоги. Більше того, на початку 2026 року обговорювалася можливість прискореного вступу України як елементу потенційного мирного врегулювання та післявоєнних безпекових гарантій. Ця ідея, однак, виявилася суперечливою для частин держав-членів[37].

Механізм взаємної оборони справді закладений в установчих договорах ЄС. **Стаття 42.7 Договору про ЄС зобов'язує держави-члени надавати одна одній *«допомогу та підтримку всіма можливими засобами»*, якщо одна з них зазнає збройної агресії на своїй території**[38]. Зі вступом України цей механізм, звичайно, поширюватиметься й на неї.

Водночас аргумент про ризик «втягування ЄС у війну» потребує важливого уточнення. У нинішніх дискусіях членство України розглядається передусім у контексті завершення війни та формування стійкого післявоєнного безпекового порядку, а не як механізм приєднання ЄС до поточних бойових дій. **За сприятливого збігу безпекових обставин членство України, навпаки, могло б стати одним із інструментів стабілізації: воно зменшувало б невизначеність щодо майбутнього статусу країни та підвищувало потенційну ціну нової російської агресії.**

Членство України, навпаки, могло б стати одним із інструментів стабілізації: воно зменшувало б невизначеність щодо майбутнього статусу країни та підвищувало потенційну ціну нової російської агресії.

Саме членство в ЄС слугуватиме свого роду превентивним інструментом, аби Москва не вдалася до нового етапу агресії. Досвід російської агресії (і не лише проти України) свідчить про особливу вразливість країн, що перебувають поза системою колективних безпекових зобов'язань. **Включення України до політичної та безпекової системи ЄС могло б зменшити цю невизначеність і, відповідно, ускладнити для Москви розрахунок на нову агресію з прийнятною для неї ціною.**

Понад десять років протидії російській агресії продемонстрували здатність України чинити тривалий військовий опір. Україна ж, яка матиме

37 EU executive weighs idea of quick, but limited membership for Ukraine. Reuters, 16 січня 2026 р.: https://www.reuters.com/world/eu-executive-weighs-idea-quick-limited-membership-ukraine-2026-01-16/

38 Mutual defence clause (Article 42.7 TEU). European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede200612mutualdefsolidarityclauses_/sede200612mutualdefsolidarityclauses_en.pdf

додаткові інструменти підтримки, виглядатиме ще складнішою ціллю для нового вторгнення. **Вступ України до ЄС — це вияв безпекової сміливості зі сторони Європи, який гратиме роль стримування**. Неприєднання ж України через страхи робитиме вразливою не лише Україну, але і сам Європейський Союз.

Вступ України до ЄС — це вияв безпекової сміливості зі сторони Європи, який гратиме роль стримування.

Очевидно, Москва протидіятиме вступу України до ЄС, оскільки такий розвиток подій фактично зводив би нанівець її початкові цілі — встановити контроль над усією Україною. Стратегічне завдання ЄС за таких умов полягає в тому, аби російський спротив розширенню та співзвучні з ним аргументи всередині самого Союзу не визначали порядок денний. Натомість **ЄС має використати можливості для формування такого післявоєнного плану, за якого членство України стало б одним з інструментів забезпечення тривалого миру на континенті.**

Вікно можливостей для такого рішення може виявитися обмеженим у часі. Тривалі внутрішні суперечки між державами-членами щодо другорядних аспектів розширення можуть ускладнити використання сприятливої політичної та безпекової ситуації, якщо вона виникне. Тому оцінювати витрати й ризики членства України доцільно в ширшому контексті довгострокової безпеки Європи.

Водночас не можна виключати сценарію, за якого стримувальний ефект членства не спрацює і Росія знову вдасться до агресії вже проти України як держави-члена ЄС. Саме цей сценарій становить найсерйозніший аргумент для критиків швидкого розширення. **Стаття 42.7 не передбачає автоматичної військової відповіді за моделлю заздалегідь визначеного механізму колективної оборони: конкретна форма допомоги залежатиме від держав-членів та наявних у них спроможностей. Сила статті 42.7 не є автоматичною.** Як зазначають аналітики Інституту ЄС з питань безпеки (*EUISS*), на папері це доволі сильна гарантія, але дієвою вона стає лише за наявності реальних спроможностей і планів оборони[39]. У разі нової агресії основний військовий тягар, принаймні на початковому етапі, вочевидь, все одно нестиме сама Україна.

39 Is EU accession a security guarantee for Ukraine? The New Union Post, серпень 2025 р.: https://newunionpost.eu/2025/08/21/ukraine-security-guarantee-eu-accession

Проте альтернативний сценарій — збереження України поза ЄС через побоювання можливого конфлікту з Росією — також має безпекову ціну. Якщо Москва розглядатиме можливість подальшої агресії проти Європи, одним із ключових чинників її розрахунку буде оцінка готовності, єдності та сили європейців. Відмова від розширення під впливом російського тиску сприйматиметься Кремлем як свідчення обмеженої політичної волі ЄС і його готовності коригувати стратегічні рішення через страх перед ескалацією, бо розумітиме вразливість європейців — їхні страхи, слабкості, готовність «дослухатися» до вимог Москви. Натомість **вступ України засвідчив би здатність ЄС до рішучих стратегічних кроків, він міг би змінити російський розрахунок щодо передбачуваної нерішучості Європи.**

Вступ України засвідчив би здатність ЄС до рішучих стратегічних кроків, він міг би змінити російський розрахунок щодо передбачуваної нерішучості Європи.

Власне, саме вступ чи невступ України є головним тестом для випробування союзницьких зобов'язань ЄС. Росія максимально затягуватиме воєнні дії, чинитиме «гібридний» тиск на країни-члени, аби не допустити розширення ЄС. Звідси випливає потреба в дискусії не лише про ризики майбутнього членства України, а й про умови, за яких завершення війни, післявоєнне стримування та процес вступу могли б взаємно посилювати одне одного.

Україна прагне вступити до ЄС не для перенесення війни на територію Союзу, а для зменшення ризику її повторення. При цьому безпековий ефект розширення не є одностороннім.

І тут внесок України стає суттєвим: її армія закриває ті прогалини, яких бракує європейській обороні — масштаб, готовність до тривалої війни високої інтенсивності та актуальний бойовий досвід слугуватимуть для майбутніх агресорів головним запобіжником. Тому **безпекове питання розширення доцільно формулювати не лише як те, які зобов'язання ЄС бере на себе щодо України, а й те, яким буде внесок України у спроможність Європи стримувати майбутню агресію.**

2.3 ОБОРОННИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК ВНЕСОК У БЕЗПЕКУ ЄС

Безпекові побоювання щодо вступу України зазвичай змішують дві різні речі — велику армію і війну, що триває. Насправді занепокоєння викликає саме війна: приймаючи Україну, ЄС нібито імпортує конфлікт у власні кордони. За опитуванням Європейської ради з міжнародних відносин (*ECFR*) 2023 року, 45% європейців вважали, що приєднання України негативно вплине на безпеку ЄС, і лише 25% очікували протилежного[40]. **Натомість армія є найбільшим оборонним активом України, який ЄС може отримати найближчими роками**.

На початку повномасштабного вторгнення Збройні сили України налічували близько 250 тисяч осіб; за чотири роки війни вони стали найбільшою армією Європи після російської — понад 800 тисяч активного особового складу, а її війська, за оцінкою Європейської ради, нині серед найдосвідченіших у світі[41]. Впродовж останнього десятиліття європейські армії робили ставку на технологічну перевагу за мінімальної чисельності й залишалися оптимізованими радше під експедиційні операції, ніж під тривалу оборону континенту. Україна ж адаптувалася до війни нового покоління — із застосуванням безпілотників і боротьбою в радіоелектронному спектрі. Цей досвід змінює саму філософію ведення бою: суцільні зони ураження вздовж лінії зіткнення, безперервна розвідка з повітря і цикли впровадження нових технічних рішень, що вимірюються тижнями, а не роками. **Поєднання кількості, досвіду та інноваційності України значно посилить європейську оборону, особливо з урахуванням того, що більшість європейських армій комплектуються на контрактній основі й обмежені в можливостях швидко нарощувати чисельність.**

Поєднання кількості, досвіду та інноваційності України значно посилить європейську оборону, особливо з урахуванням того, що більшість європейських армій комплектуються на контрактній основі й обмежені в можливостях швидко нарощувати чисельність.

Оцінки західних дослідницьких інституцій підтверджують безпекову цінність України. **Аналітики CEPA зауважують, що на континенті**

40 New ECFR poll: Europeans open to Ukraine joining the EU despite security risks. European Council on Foreign Relations, грудень 2023 р.: https://www.eureporter.co/world/ukraine/2023/12/14/new-ecfr-poll-europeans-open-to-ukraine-joining-the-eu-despite-security-risks-but-cool-on-further-enlargement-of-the-bloc-ahead-of-crucial-european-council-summit/

41 Ukraine: an investment in Europe's future. Council of the European Union, липень 2026 р.: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-an-investment-in-europe-s-future/

лишилося тільки дві армії з досвідом масштабної сучасної війни — російська та українська, і саме тому будь-яка система стримування Росії без України буде слабшою[42]. Європейська рада своєю чергою визнає, що поєднання українського бойового досвіду із промисловими та технологічними спроможностями країн-членів здатне суттєво посилити оборонну готовність Європи[43].

Україна вже сьогодні працює на європейську безпеку — але фактично, а не інституційно.

Україна вже сьогодні працює на європейську безпеку — але фактично, а не інституційно.

Часткові формати такої співпраці: ЄС запросив Україну долучитися до визначення пріоритетів розвитку спроможностей, розглядає розширення угоди з Європейською оборонною агенцією та полегшує участь у проєктах PESCO[44]. Проте всі ці механізми мають спільне обмеження — угоди про співпрацю не дають партнерам права ухвалювати рішення, а участь у проєктах можлива лише в межах чинної правової рамки[45]. Іншими словами, Україна може долучатися до європейських оборонних ініціатив, але не може бути співавтором європейського оборонного планування. Показово, що системний механізм передачі бойового досвіду створено саме в НАТО: з лютого 2025 року в Бидгощі діє спільний центр аналізу, підготовки та освіти JATEC — перша структура Альянсу, яку він веде спільно з державою-партнером і яка вбудовує уроки війни безпосередньо в натовську доктрину. В ЄС аналогів такого центру наразі немає[46].

Саме це змінює членство. Українська армія переходить із категорії партнера, з яким домовляються окремо, у категорію учасника спільного планування.

---

42 Ukraine: Founding Member No. 1 of Europe's New Defense Alliance. CEPA, червень 2026 р.: https://cepa.org/article/ukraine-founding-member-no-1-of-europes-new-defense-alliance/

43 Ukraine: an investment in Europe's future. Council of the European Union, липень 2026 р.: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-an-investment-in-europe-s-future/

44 White Paper for European Defence — Readiness 2030. European Commission, березень 2025 р.: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/white-paper-future-european-defence-rearming-europe_en

45 How the UK and the EU can deepen defence co-operation. Centre for European Reform, 2025 р.: https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2025/how-uk-and-eu-can-deepen-defence-co-operation

46 NATO and Ukraine Open the Joint Analysis Training and Education Centre. NATO Allied Command Transformation, 17 лютого 2025 р.: https://www.act.nato.int/article/nato-ukraine-open-jatec/

Саме це змінює членство. Українська армія переходить із категорії партнера, з яким домовляються окремо, у категорію учасника спільного планування.

Це не станеться автоматично — формат взаємодії доведеться вибудовувати, — але без членства такий крок неможливий у принципі. Різниця принципова: фактичну співпрацю можна згорнути в будь-який момент, інституційну прив'язку — складніше.

Отже, ключове питання не в тому, що ЄС отримає від України — доступ до її ринку, оборонної промисловості й досвіду можливий і без членства. Ключове — що дає саме інституціоналізація цих відносин. **По-перше, вона надовго закріплює Україну на боці Європи й дає європейцям механізми впливу та контролю: на цьому побудований увесь проєкт ЄС, де держави взаємно стримують одна одну мережею спільних правил. По-друге, вона дає змогу включити Україну у військове планування, а не співпрацювати ситуативно. По-третє, вона структурує допомогу Україні й тим самим здешевлює її — з огляду на те, що допомагати доведеться ще довго в будь-якому разі**. Водночас оборонний внесок не є і не може бути перепусткою до ЄС. Членство визначається не лише спроможністю захищати Європу, а й здатністю жити за її правилами, тож належна робота судової реформи, антикорупційних інституцій і верховенства права лишається для України головною умовою вступу.

ЩО НАСПРАВДІ ЗМІНИТЬ ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ В ЄС?

Членство перетворить ситуативну співпрацю на довгострокову інституційну взаємодію та відкриє нові можливості як для України, так і для Європейського Союзу.

УКРАЇНА ПОЗА ЄС
(нинішня ситуація)

1. Переважно двосторонні домовленості.
2. Участь в окремих оборонних ініціативах.
3. Тимчасові механізми підтримки.
4. Обмежені можливості впливу на рішення ЄС.

УКРАЇНА ЯК ЧЛЕН ЄС
(нові можливості)

1. Інституційна співпраця.
2. Можливість участі у спільному плануванні.
3. Більш передбачувані бюджетні рамки.
4. Поширення зобов'язань взаємної допомоги за статтею 42.7 (не передбачає автоматичної військової відповіді).
5. Участь у виробленні спільних рішень.

ЦІНА ЗВОЛІКАННЯ: ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ ДЕШЕВШЕ ЗА ПОРАЗКУ

Фінансовий аргумент проти членства України зводиться до того, що вступ стане для Європи «прірвою» на сотні мільярдів. Проте в таких розрахунках зазвичай враховують лише один бік справи: скільки коштуватиме прийняти Україну — і не рахують, скільки коштуватиме її не прийняти.

Проте в таких розрахунках зазвичай враховують лише один бік справи: скільки коштуватиме прийняти Україну — і не рахують, скільки коштуватиме її не прийняти.

Одну з небагатьох спроб порівняти обидва варіанти зробили норвезька аналітична компанія Corisk і Норвезький інститут міжнародних відносин (NUPI) у дослідженні «Europe's Choice» (листопад 2025)[47]. Автори змоделювали два можливі результати війни й підрахували сукупні витрати Європи за чотири роки для кожного з них. Перший сценарій — часткова перемога Росії: західна підтримка залишається на нинішньому рівні, співвідношення сил поступово змінюється на користь Москви, і вона отримує можливість нав'язати мир на власних умовах, а Україна лишається поза ЄС у стані замороженого конфлікту. Другий — часткова перемога України: під нею автори розуміють не повне звільнення територій, а спроможність зупинити просування Росії й змусити її до миру на стійких умовах, зберігши боєздатну армію, з подальшою інтеграцією до ЄС. Витрати на цю інтеграцію закладені в розрахунок, тобто членство не додається до рахунку понад допомогу, а є частиною дешевшого варіанта.

Висока ціна першого сценарію складається з трьох типів видатків, і кожен є наслідком нестабільності на кордонах ЄС. Перший — міграційний: просування Росії вглиб України спровокує від 6 до 11 млн нових біженців, що коштуватиме приймаючим країнам від 524 до 952 млрд євро за чотири роки й посилить соціальну напругу та підтримку популістських партій. Другий — оборонний: часткова перемога Росії вивільнить її воєнні ресурси й змусить Європу за два-чотири роки терміново зміцнювати

47 Erlend Bjørtvedt, Karsten Friis et al. Europe's Choice: Military and Economic Scenarios for the War in Ukraine. Corisk Report Series No 12, NUPI, листопад 2025 р.: https://dupuyinstitute.org/wp-content/uploads/2025/12/2025-Europes-choice_FINAL_251125_174147.pdf

оборону Балтії, Фінляндії та Північної Арктики коштом близько 256 млрд євро. Третій — безстрокова підтримка підконтрольної Україні території у форматі замороженого конфлікту; кількісно автори її не оцінюють, але зазначають, що високий інвестиційний ризик підвищить вартість капіталу, відлякуватиме інвесторів і гальмуватиме відбудову[48]. Другий сценарій обертає ці самі видатки на економію: до 1,5 млн біженців повертаються додому, українські військові спроможності вливаються в спільну оборону, а ЄС отримує більше часу на власне переозброєння.

Різниця між сценаріями велика. **Часткова перемога Росії обійдеться ЄС у 1 205–1 633 млрд євро за чотири роки, тоді як часткова перемога України з подальшим вступом до ЄС — у 522–838 млрд за той самий період**[49]. Показово, що забезпечення української переваги коштує менше, ніж самі лише додаткові витрати на прийом біженців у разі російського успіху. Ці кошти Європа втратить не тому, що допомагала Україні, а тому, що допомагала недостатньо.

48 Ibid.

49 Ibid.

Ці розрахунки є прогнозом, проте частину таких витрат ЄС несе вже зараз. **Держави, найближчі до театру бойових дій, витрачають на оборону найбільшу частку ВВП серед країн-членів: Польща — 4,48%, Литва — 4,00%, Латвія — 3,73%, Естонія — 3,38%[50]. Польські військові видатки у 2025 році сягнули 40 млрд євро, що втричі більше, ніж десятиліття тому[51]. Це поточна ціна невизначеності на східному фланзі**, яку ці країни оплачують власними бюджетами, поки Україна лишається поза спільною системою оборони.

Другий сценарій дешевший ще й тому, що змінює саму модель фінансування. Сьогодні підтримка України тримається на тимчасових і розрізнених інструментах: позика на 90 млрд євро для покриття потреб 2026–2027 років, Ukraine Assistance Fund у межах Європейського фонду миру, Ukraine Support Instrument у програмі EDIP, а більшість військової допомоги надається на двосторонньому рівні й залежить від рішень окремих столиць. Кожен із цих інструментів потребує окремого політичного узгодження. **Членство переводить підтримку в передбачувані бюджетні рамки, де витрати планують на сім років наперед і розподіляють між усіма державами-членами.**

Водночас саме цей розподіл є для частини країн аргументом проти розширення: держави, віддалені від східного флангу, беруть на себе витрати, які раніше їх не стосувалися. Тому готовність до розширення потребує внутрішніх рішень самого ЄС: передусім щодо структури майбутнього бюджету та механізмів компенсації для тих, хто втрачає від перерозподілу.

Питання джерел фінансування залишається відкритим. У грудні 2025 року Європейська комісія пропонувала профінансувати підтримку України через «репараційну позику», забезпечену замороженими російськими активами: з приблизно 300 млрд євро, заморожених у світі, близько 210 млрд перебувають у європейській юрисдикції, переважно в бельгійському Euroclear. Бельгія заблокувала цей план, побоюючись судових позовів з боку Росії, тож Європейська рада натомість погодила позику на 90 млрд євро для покриття потреб 2026–2027 років, яка фінансується запозиченнями ЄС на ринках капіталу під гарантію бюджету. Україна повертатиме її лише після отримання репарацій, активи

50 EU Member States' defence budgets. European Parliament, EPRS, 9 березня 2026 р.: https://epthinktank.eu/2026/03/09/eu-member-states-defence-budgets-2/

51 Poland blows hole in budget rearming but global military spending reaches all-time high. EUobserver, 29 квітня 2026 р.: https://euobserver.com/214036

залишаються замороженими, а ЄС зберігає право використати їх для погашення позики; Комісія тим часом отримала мандат продовжити роботу над механізмом репараційної позики[52]. Незалежно від того, яким буде остаточне рішення, **витрати, пов'язані з Україною, Європа нестиме в будь-якому разі — членство визначає лише те, наскільки керованими й передбачуваними вони будуть.**

Витрати, пов'язані з Україною, Європа нестиме в будь-якому разі — членство визначає лише те, наскільки керованими й передбачуваними вони будуть.

Цей аналіз не охоплює всіх застережень і потенційних проблем, пов'язаних із майбутнім членством України в ЄС. Ми зосередилися на тих, які найчастіше звучать у політичних і суспільних дискусіях у державах-членах: вартості розширення, наслідках для сільського господарства та бюджету ЄС, а також безпекових ризиках. Поза межами дослідження залишилася низка інших важливих питань — від впливу України на інституційний баланс усередині Союзу до міграції, майбутнього процесу ухвалення рішень чи впливу на розширення.

Окремої уваги, зокрема, потребує політично-інституційний виклик: Україна як велика держава-член із власними національними інтересами отримає можливість впливати на спільні рішення ЄС, а в тих сферах, де зберігається принцип одностайності, — блокувати їх. Історія з урядом Орбана змушує інші країни більш обережно ставитися до подальшого розширення ще й через зловживання правом вето членами. Водночас занепокоєння держав-членів стосуються не лише можливого зловживання правом вето, а й ризику відступу нових членів від демократичних принципів та верховенства права. Одним із можливих інструментів запобігання такому сценарію є запропонована Центром «Нова Європа» модель PACT: Україна отримує політичне й безпекове членство одразу, тоді як доступ до фондів і окремих прав відкривається поетапно, відповідно до прогресу реформ, і може бути обмежений у разі відкату[53]. Такий підхід дозволяє зберегти механізми впливу на дотримання демократичних стандартів після вступу, хоча питання зловживання правом

52 European Council meeting (18 December 2025) — Conclusions, EUCO 24/25. European Council, 18 грудня 2025 р.: https://www.consilium.europa.eu/media/wqmknoh4/en-20251218-european-council-conclusions.pdf

53 Новий підхід до вступу України в ЄС, 4 червня 2026 р.: https://neweurope.org.ua/en/analytics/novyj-pidhid-do-vstupu-ukrayiny-v-yes/

вето потребує окремого інституційного вирішення. Тому вступ України не послаблює оборону ЄС, а посилює вже наявний механізм стримування.

Здійснений аналіз не дає підстав стверджувати, що вступ України буде для ЄС безболісним або безкоштовним. Розширення вимагатиме додаткових бюджетних ресурсів, адаптації Спільної сільськогосподарської політики, інституційних змін та відповідей на нові безпекові зобов'язання. Однак наявні дослідження (і не лише Центру «Нова Європа») свідчать, що більшість цих викликів не варто вважати безпрецедентними чи невирішуваними.

ЄС уже має інструменти для пом'якшення їхніх наслідків — перехідні періоди, поступовий доступ до фондів, бюджетне планування, захисні механізми та реформування власних процедур. Тому коректне питання полягає не в тому, чи має членство України свою ціну — вочевидь, має. (Проте не настільки катастрофічну, як це змальовують у найстрашніших сценаріях критики). Коректне запитання, яку ціну має невступ України до ЄС. (І ця ціна справді може виявитися катастрофічною). Збереження України поза ЄС робить розвиток ситуації менш керованим, витрати непередбачуваними, безпекові ризики зростатимуть. Саме порівняння цих двох сценаріїв — вступу і невступу, а не лише оцінка витрат від розширення, мала би бути основою дискусії про майбутнє розширення ЄС.

Автори вдячні за сприяння у підготовці документа та цінні коментарі до тексту Сергію Солодкому, директору Центру «Нова Європа», Леоніду Літрі, старшому аналітику Центру «Нова Європа», старшому аналітику ECFR, Дмитру Шульзі, керівнику програми «Європа і світ» Міжнародного фонду Відродження, Даніелю Шеліговському, керівнику програми Східної Європи Польського інституту міжнародних відносин (PISM) та Маріанні Фахурдіновій, координаторці програми «Партнерство ЄС–Україна» Центру трансатлантичного діалогу. Усі висловлені думки є виключною відповідальністю авторів і не обов'язково відображають позицію рецензентів дослідження.

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» заснований 2017 року як незалежний аналітичний центр. Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: www.neweurope.org.ua

http://neweurope.org.ua/
info@neweurope.org.ua
https://www.facebook.com/NECUkraine/
https://twitter.com/NEC_Ukraine